

Metropoolregio Amsterdam Klimaatbestendig

Plan van Aanpak

Leeswijzer

De effecten van klimaatverandering zijn onder te verdelen in vier thema's: het wordt warmer, het wordt droger, het wordt natter en er is een kans op overstromingen vanuit de zee of de rivieren. Als de MRA zich niet aanpast aan het veranderende klimaat kan de schade in onze steden landelijk oplopen tot zo'n € 70 miljard in de periode tot 2050 (Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie, 2017). De urgentie ons aan te passen en te werken aan klimaatbestendigheid is dan ook groot.

Dit plan van aanpak is een uitwerking van de ontwikkelrichting klimaatbestendigheid (actie 6) van de Metropoolregio Amsterdam (MRA). De MRA biedt kansen om tussen overheden afspraken te maken over de toekomstbestendigheid van de regio. De meerwaarde van de MRA ten opzichte van andere samenwerkingsverbanden ligt op de verbinding tussen klimaatopgaven - veel gerelateerd aan waterbeheer - en ruimtelijke ordening, landschap en economie. Dit plan van aanpak is bedoeld om de visie en strategie vast te laten stellen in het platform Ruimte van de MRA begin 2018. Hiermee wordt invulling gegeven aan de opdracht die op 28 juni 2017 is gegeven door het platform Ruimte. Bestuurlijke trekkers zijn gemeente Haarlem en Waterschap AGV.

1. Aanleiding: Urgentie als uitgangspunt

1.1. De MRA moet klimaatbestendig worden om de positie van internationaal concurrerende regio te behouden.

Klimaatverandering zorgt voor steeds extremere weersomstandigheden. Het wordt warmer, het wordt droger, het wordt natter en er is een kans op overstromingen vanuit de zee of de rivieren. Met gevolgen voor onze veiligheid, leefbaarheid, gezondheid en welvaart. Gemeenten, waterschappen en provincies hebben de ambitie uitgesproken in 2050 klimaatbestendig te zijn.

Dit vergt maatregelen want: "(...) De MRA wil in Europa tot de top 5 van stedelijke regio's horen. Daarvoor is een langetermijnvisie nodig, maar ook directe actie. (...) De MRA wil een internationaal concurrerende regio zijn met compacte steden in een voor recreanten aantrekkelijk landschap en met een infrastructureel netwerk dat de kernen met elkaar, het landschap en de rest van de wereld verbindt(...) We zien de MRA nu en in de verre toekomst als één samenhangend stedelijk en ruimtelijk systeem waarbinnen mensen wonen, werken en recreëren". Citaat uit MRA-agenda/ontwikkelingsbeeld 2040;

De MRA wil een internationaal concurrerende regio blijven, een regio met een aantrekkelijke leefomgeving, waarin veilig gewoond, gewerkt en gerecreëerd kan worden, en waarin investeringen niet door water worden overspoeld. Het belang van afstemming binnen de MRA wordt onderstreept door de ruimtelijke impact die de (woning)bouwopgave met zich mee brengt, de MRA kent een behoefte van 230.000 woningen richting 2040. Daarnaast vraagt ook de bestaande bebouwde omgeving om aanpassingen zodat deze klimaatbestendiger wordt. Daarvoor biedt een integrale benadering van de zeven ontwikkelrichtingen (zie kader hoofdstuk 3) een mogelijkheid om strategische keuzes te agenderen in de MRA.

Er is een grote behoefte aan woningen en bedrijven. Er moet voor worden gewaakt dat de bouwopgave niet ten koste gaat van de leefbaarheid van de hele metropool. Daarom is het uitgangspunt dat ruimtelijke plannen niet langer worden opgesteld zonder rekening te houden met klimaatadaptatie en dat bestaande plannen heroverwogen kunnen worden.

1.2: De situatie: Klimaatverandering is een feit en de mogelijke gevolgen zijn enorm

De MRA ligt aan de kust en grenst aan het IJsselmeer. Het gebied wordt doorsneden door rivieren en kanalen, ligt laaggelegen en heeft duinen, meren, zandgronden, kleipolders en veengebieden. De regio herbergt Unesco erfgoed, natuurgebieden, monumenten en recreatiegebieden. Er is een zee- en luchthaven, veel grote industrieën en dienstverlenende sectoren. De MRA is een van de meest verstedelijkte gebieden van Nederland met een geïnvesteerd vermogen van vele honderden miljarden euro's. De MRA is door de vele bedrijven die er zijn gevestigd één van de grote economische motoren van Nederland.

Deze motor is kwetsbaar voor de gevolgen van klimaatverandering. Door de lage ligging ten opzichte van zeeniveau zijn de gevolgen bij overstroming vanuit zee, meren of de rivieren enorm. Denk daarbij aan kwetsbaarheid van infrastructuur zoals het wegvallen van vluchtroutes, communicatiemogelijkheden en de stroomvoorziening. Extreme neerslag en piekbuien in zowel de stad als in de buitengebieden, zorgen voor overlast en schade. Het watersysteem van de MRA heeft over het algemeen gezien beperkte mogelijkheden voor fluctuaties en het opvangen van extremen. Langdurige droogte kan leiden tot versnelde bodemdaling, problemen voor de bedrijven in de polders en funderingsproblematiek in de steden. Langere droge perioden veroorzaken ook watertekort waardoor bijvoorbeeld verzilting van de landbouwgronden en natuurgebieden kan optreden en de industrie steeds vaker een tekort heeft aan koelwater. Hittestress in het stedelijk gebied na lange tijd van hoge temperaturen leidt tot ziektes, hogere sterfte onder ouderen en problemen met de zoetwatervoorziening.

2. Doelstelling: Een klimaatbestendige MRA in 2050 – de kaders

De urgentie dwingt tot maatregelen - nationaal beleid dwingt ons tot handelen.

Uit voorgaande blijkt dat extremer weer vaker zal voorkomen en Nederland klimaatbestendig moet worden ingericht. Klimaatadaptatie vraagt betrokkenheid en actie van veel partijen en alle overheidslagen. Elke partij handelt vanuit zijn eigen kerntaak en verantwoordelijkheid. Het Rijk beoogt dat partijen hierover samen afspraken maken en actie ondernemen. Hiervoor worden partijen rond de tafel gebracht. Het gaat hierbij om publieke en private partijen.

Op nationaal niveau is sinds 2010 het Deltaprogramma van kracht en is vorig jaar de Nationale klimaatadaptatiestrategie vastgesteld (NAS). Op Prinsjesdag 2017 werd het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie

(DPRA) gepresenteerd. Met het DPRA geven de gezamenlijke overheden invulling aan de deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie van 2014, waarin onder andere is gesteld dat de inrichting van Nederland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust moet zijn. Om dit te bereiken moet ruimtelijke adaptatie vanaf 2020 onderdeel zijn van beleid en uitvoeringsplannen van gemeenten, provincies, de waterschappen en het Rijk. Dit heeft consequenties voor de huidige planontwikkelingen, omdat heroverwogen moet worden of deze voldoende klimaatbestendig worden ingericht. Het DPRA bevat concrete acties en doelen voor partners om Nederland op heel veel plekken anders in te richten en zo de toenemende schade door wateroverlast, hitte, droogte en overstromingen te verminderen. Deze grote opgave verschilt van plaats tot plaats en van schaalniveau tot schaalniveau. Voor de nodige versnelling is in het DPRA opgenomen dat alle gemeenten de komende twee jaar de kwetsbaarheid voor klimaatverandering in kaart brengen (stresstest) en risicodialogen met alle partijen moeten voeren.

3. De meerwaarde van de MRA

De MRA kan bovenlokale klimaatopgaven integraal benaderen met waterbeheer, ruimtelijke ontwikkelingen en economie.

De effecten van klimaatverandering zijn voelbaar op alle schaalniveaus. Hierbij kan worden gedacht aan:

- Individueel niveau: versteende achtertuinen leiden tot meer hittestress, omdat er geen afkoeling kan plaatsvinden – bij gebrek aan groen- en ook de nachten extreem warm blijven;
- Straatniveau: extreme regenval leidt tot wateroverlast door verkeerde ruimtelijke inrichting;
- Stedelijk niveau: (aanhoudende) droogte kan leiden tot funderingsproblematiek;
- Regionaal niveau: de bescherming van vitale en kwetsbare infrastructuur, zoals ziekenhuizen, datacentra en hoofdwegenet, tegen overstromingen is niet geoptimaliseerd.

De MRA laat lokaal wat lokaal moet en al gaande is. De meerwaarde van de MRA – als bestuurlijk overlegstructuur tussen inliggende gemeenten, provincies en waterschappen - ligt bij afstemming over uitgangspunten en afspraken op regionaal niveau. De rol van de MRA hierbij is niet om op lokaal projectniveau advies te geven, omdat er op lokaal niveau tussen partijen al samenwerking gezocht wordt.

Klimaatadaptatie houdt zich niet aan bestuurlijke grenzen. De MRA biedt mogelijkheden om bovenlokale vraagstukken integraal te benaderen (bijvoorbeeld ontwikkelrichtingen zie kader), gezamenlijke ambitie neer te leggen en daarnaar te handelen. De bestuurlijke afspraken zijn vrijwillig maar niet vrijblijvend. De uitwerking van de afspraken vindt plaats met zeven deelregio's. De overheden zelf zijn verantwoordelijk voor de doorwerking van de afspraken naar hun organisatie. Hierdoor biedt de MRA bij uitstek kansen om tussen overheden afspraken te maken over de toekomstbestendigheid van de regio.

De MRA biedt ook meerwaarde boven andere publieke samenwerkingsverbanden (zoals het BOWA), omdat het de klimaatopgaven kan verbinden aan meerdere beleidsterreinen. Zoals ruimtelijke ordening en economie, en andere beleidsterreinen die nodig zijn om de overige zes ontwikkelrichtingen uit te voeren. Dit werkt door van bestuursniveau tot uitvoering. Een meerwaarde ligt ook in de rol die de MRA heeft als verbindende schakel tussen het Rijk en de gemeenten/de regio.

Klimaat adaptatie koppelt mee met de 6 ontwikkelrichtingen uit de MRA agenda.

1. Ruimte geven aan wonen en werken;
2. Slimmer en innovatiever werken;
3. De leefkwaliteit verbeteren;
4. Versnellen van de transitie naar een schone economie;
5. Beter verbinden;
6. De metropoolregio klimaatbestendig maken;
7. De metropoolregio wendbaarder maken.

4. Producten 2018 die bijdragen aan het klimaatbestendig maken van de MRA regio

Het Platform Ruimte heeft een bedrag van 100.000,- euro opgenomen in de begroting voor 2018. Deze middelen worden in 2018 als procesgeld ingezet op producten die helder moeten maken 'hoe' en 'waar' klimaatbestendige woningbouw moet plaatsvinden en 'hoe' en 'waar' de bescherming van vitale en kwetsbare infrastructuur moet plaatsvinden (zowel voor bestaande als nieuwe functies). Deze producten vullen kennisleemtes op die van belang zijn om het gebied klimaatbestendig in te richten. Daarbij is het ook nodig om middelen en capaciteit beschikbaar te stellen per organisatie voor de uitwerking van de producten en de doorwerking daarvan in eigen beleid.

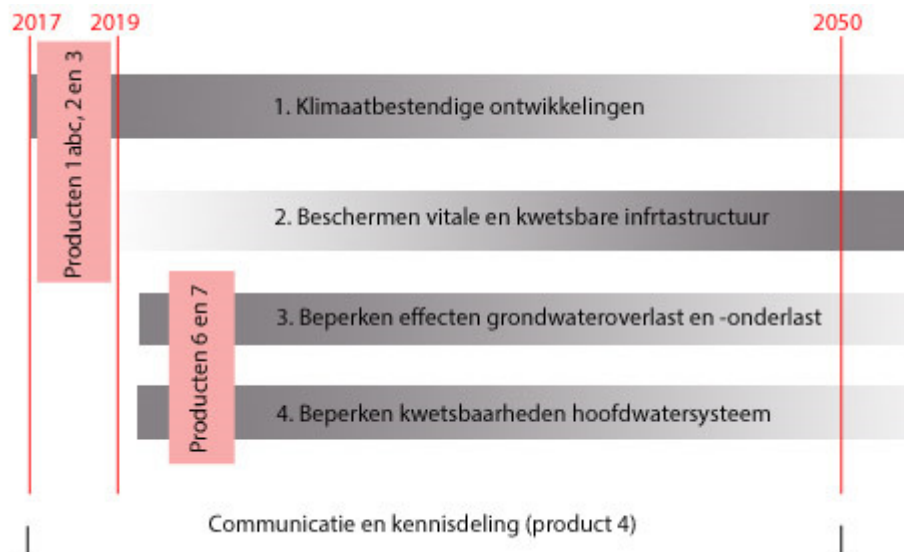
4.1. Indicatieve begroting en omschrijving producten

	Product	Omschrijving	Indicatieve begroting (excl. BTW)
1.a	Definitie maken van klimaatbestendige ontwikkelingen "hoe" te bouwen	Uitwerken van klimaatbestendige uitgangspunten voor nieuwbouw en inbreidingslocaties door het vertalen van lokale kennis en ervaring naar mogelijk juridisch instrumentarium, bouwvoorschriften, maatregelen voor het nut van algemeen gebruik.	€20.000,-
1.b	Definitie maken van klimaatbestendige ontwikkelingen "waar" te bouwen	De kwetsbaarheid (vanuit het watersysteem) in kaart brengen van de huidige voorkeurslocaties voor woningbouw. Randvoorwaarden opstellen voor klimaatbestendige locatiekeuzes.	€20.000,-
1.c	Doorvertaling van 'hoe en waar' uitgangspunten naar andere ontwikkelingsrichtingen en bestaande bebouwde omgeving.	Geen spijt maatregelen en uitgangspunten benoemen die voor de MRA van toepassing zijn. Dit geldt voor bestaande en nieuw te ontwikkelen gebied in relatie tot energietransitie, bereikbaarheid, landschap en circulaire economie.	€10.000,-
2.	Onderzoek naar Vitaal en kwetsbare infrastructuur	Analyse van aanwezige vitale en kwetsbare infrastructuur (o.a. ziekenhuizen, datacentra en hoofdwegennet) binnen de MRA en toetsen op kwetsbaarheid voor wateroverlast, overstromingen, hittestress en droogte. Op basis hiervan regionale ambities formuleren voor vitale en kwetsbare infrastructuur.	€20.000,-
3.	Verbinding leggen tussen initiatieven uit de MRA en landelijke uitvoeringsprogramma's	Verkennen van initiatieven die bijdragen aan klimaatbestendigheid en koppelen met het Stimuleringsprogramma van het Deltaprogramma	Pm.
4.	Communicatie en Kennisdeling	a) Bestuurlijke betrokkenheid en betrokkenheid van alle MRA partners. b) Communicatie over kennis en inhoud. c) Best practices, verdere bewustwording. Niet alleen technisch – verhalen zijn doeltreffender om mensen mee te krijgen.	€15.000,-
5.	Onvoorzien (mogelijk uitwerking hittestress)	Vrije ruimte: in de loop van 2018 is een Bestuursakkoord, en een Congres Hittestress. Om hierop in te kunnen spelen is een vrije ruimte gebudgetteerd.	€15.000,-
6.	<i>Beperken gevolgen door grondwateroverlast en –onderlast in stedelijk en landelijk gebied (2019);</i>	<i>Effecten van grondwateroverlast en onderlast in stedelijk en landelijk gebied in beeld gebracht. Te denken aan funderingsproblematiek in stedelijk gebied. Laatste kennis inzichtelijk op dit vlak (juridisch/financieringsmogelijkheden/technische oplossingen) en ontsloten. Inzichtelijk gemaakt waar kennislussen liggen.</i>	Pm.
7.	<i>Beperken van de kwetsbaarheden in het hoofdwatersysteem (2019);</i>	<i>De kwetsbaarheid van de waterafvoer uit de polders en stedelijke gebieden richting de Noordzee is kwetsbaar. Denk hierbij aan de geringe marge om water te bergen in de boezems en de polders.</i>	Pm.
	Totaal		€100.000,-

*Per product wordt een team ingesteld die de producten definiëren en verder uitwerken.

4.2. Planning

In het eerste kwartaal van 2018 worden productteams aangesteld. Deze definiëren samen met de vertegenwoordigers uit de deelregio's (waterschappen, gemeenten en provincies) de producten. Hieronder is een indicatieve planning weergegeven.

5. Aandachtspunten bij het werken aan een klimaatbestendige MRA

Eigenaarschap bij lokale overheden helpt om de ambities voor klimaatbestendige MRA te halen.

Communicatie richting lokale gemeenteraden helpt bij het meekoppelen van klimaatadaptatie met andere ontwikkelingsrichtingen en op tijd agenderen bij directeuren overleg en Platform Ruimte.

Vertegenwoordiging vanuit deelregio's, waterschappen en provincies binnen de projectgroep.

De projectgroep MRA Klimaatbestendig wordt gebruikt als klankbord. Het inzetten van programmamanagers vanuit de organisaties van de bestuurlijke trekkers van het programma voor het houden van overzicht is aan te bevelen. Daarnaast zijn er thematische trekkers nodig om invulling te geven aan de inhoudelijke actielijnen. Gemeente Haarlem en Waterschap AGV zorgen voor voldoende capaciteit voor coördinatie.

De woningbouwopgave moet niet afleiden van het belang van de andere ontwikkelrichtingen

Door de snelheid waarmee de invulling van de woningbouwlocaties moet plaatsvinden, is gekozen om prioriteit te geven aan de producten die hiermee van doen hebben. Aandachtspunt hierbij is om met een brede blik naar alle ontwikkelingsrichtingen en kansen in het gebied te blijven kijken. Constante afstemming met de andere ontwikkelrichtingen zowel binnen het Platform Ruimte als bij het Platform Economie en Mobiliteit is van groot belang om de integraliteit te waarborgen.

Partijen hebben elkaar nodig om te komen tot eenduidig beleid voor klimaatbestendig handelen in 2020

Er zijn 4 waterschappen en Rijkswaterstaat, 33 gemeenten, 2 provincies, 1 vervoersregio, 3 veiligheidsregio's, 4 omgevingsdiensten met ieder een eigen beleid. Als hier geen overeenstemming in wordt bereikt dan vertraagd dit de uitwerking van klimaatbestendigheid voor de MRA. Dit kan leiden tot onduidelijkheden. Communicatie richting partners en commitment van de partners aan de doelen die zijn afgesproken om in 2020 klimaatbestendig te handelen vastgelegd te hebben in beleid.

De waterschappen zijn een nieuwe samenwerkingspartner voor de MRA

Er zijn partijen die cruciaal zijn om de MRA agenda uit te voeren. De positie van deze partijen in MRA samenwerking is punt van aandacht. Samenwerking gebeurt op basis van inhoudelijke kennis. Klimaatadaptatie is voor een groot deel te vinden in de verbinding tussen waterbeheer en ruimtelijke ordening. Die samenwerking op lokaal niveau tussen gemeenten en waterschappen vindt plaats vooral in de samenwerkingsverbanden in de waterketen. Het is een uitdaging om de ontwikkeling van kennis en praktische inzichten in alle samenwerkingsverbanden te laten landen.

6. Organisatie

